

Kacper Janus

Zmiany procedury prawnej przeprowadzania egzaminu maturalnego związane z pandemią COVID-19 w latach 2020-2023. Krytyczna analiza wybranych zagadnień, cz. 1

Streszczenie: Sytuacja kryzysowa, jaką było wystąpienie pandemii COVID-19 na początku marca 2020 r. spowodowała ograniczenie wynikającego z Konstytucji RP prawa do nauki (art. 70), uzupełnionego o szereg rozwiązań ustawowych, jak choćby wynikających z ustawy o systemie oświaty czy z Prawa oświatowego. Organy władzy publicznej podjęły szereg działań natury legislacyjnej zmierzających do utrzymania nauki w placówkach i szkołach, zastępując ją nauką z wykorzystaniem możliwości kształcenia na odległość. Przyjęto również rozwiązania prawne dotyczące przeprowadzenia egzaminów zewnętrznych, w tym egzaminu maturalnego w reżimie sanitarnym. Egzamin ten jest kluczowym sprawdzianem wiedzy, wpływającym na możliwość ubiegania się o przyjęcie na uczelnie wyższe. Minister Edukacji i Nauki oraz organy władzy ustawodawczej wprowadzili m.in. amnestię maturalną, zniesli egzaminy maturalne w formie ustnej, obniżyli treści nauczania, wynikające z podstawy programowej i zastąpili ją „wymaganiami egzaminacyjnymi”. Dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej wprowadził zmiany w harmonogramie odbywania się egzaminów, a także przyjęto wytyczne przeciwepidemiczne podczas ich odbywania. Działania organów władzy publicznej nie zawsze pozostawały w zgodzie z normami konstytucyjnymi i ustawowymi. Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie w jakim stopniu podjęte działania legislacyjne były zgodne z prawem oraz jak wpłynęły na funkcjonowanie szkół i przeprowadzenie egzaminów zewnętrznych w okresie 3 lat obowiązywania stanu epidemii oraz stanu zagrożenia epidemiologicznego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Słowa kluczowe: pandemia COVID-19, szkoły w czasie pandemii, egzaminy zewnętrzne, Centralna Komisja Egzaminacyjna, wytyczne przeciwepidemiczne.

Abstract: The crisis situation of the COVID-19 pandemic in early March 2020 resulted in the restriction of the right to education under the Constitution of the Republic of Poland (Article 70), supplemented by a number of statutory solutions, such as those resulting from the Act on the Education System or the Education Law. Public authorities have undertaken a number of legislative actions aimed at maintaining education in insti-

tutions and schools, replacing it with learning using distance learning opportunities. Legal solutions were also adopted regarding the conduct of external examinations, including the secondary school leaving examination under the sanitary regime. This exam is a key test of knowledge, affecting the ability to apply for admission to universities. The Minister of Education and Science and the legislative authorities introduced, among others: Matura amnesty, abolished oral Matura exams, reduced the teaching content resulting from the core curriculum and replaced it with “examination requirements”. The Director of the Central Examination Commission introduced changes to the examination schedule, and anti-epidemic guidelines were adopted during the examinations. The actions of public authorities were not always in line with constitutional and statutory norms. The aim of the article is to answer the question to what extent the legislative actions taken were consistent with the law and how they influenced the functioning of schools and the conduct of external examinations during the 3-year period of the state of epidemic and the state of epidemiological threat in the territory of the Republic of Poland.

Key words: COVID-19 pandemic, schools during the pandemic, external examinations, Central Examination Board, anti-epidemic guidelines.

Wprowadzenie

Sytuacja kryzysowa wywołana w Polsce przez pojawienie się pierwszych przypadków choroby zakaźnej SARS-CoV-2 oraz wprowadzenie regulacji prawnych ograniczających korzystanie z konstytucyjnych praw i wolności obywatelskich, spowodowała także znaczne utrudnienia w kształceniu dzieci i młodzieży na wszystkich etapach edukacyjnych, w tym utrudniła znacznie przeprowadzenie egzaminów zewnętrznych. Wprowadzenie na terytorium Polski stanu epidemii COVID-19¹ wymogło na prawodawcy również przyjęcie odpowiednich, dodatkowych regulacji prawnych, które zakresem normowania objęły warunki i tryb przeprowadzenia jednego z najważniejszych w polskim systemie egzaminów zewnętrznych – egzaminu maturalnego, stanowiącego o możliwości podjęcia kształcenia na uczelni wyższej oraz umożliwiającego sprawdzenie nabytych podczas procesu nauczania i kształcenia. Minister Edukacji Narodowej (po reformie działów administracji z 1 stycznia 2021 r. Minister Edukacji i Nauki²) wydał odpowiednie regulacje prawne, które ukształtowały szereg zmian w strukturze egzaminu, jego przeprowadzaniu oraz użytkowaniu świadectwa dojrzałości zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sądów administracyjnych potwierdzającego uzyskanie odpowiednich wiadomości

¹ *Vide:* Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 20.3.2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz.U. poz. 491 z późn. zm.).

² *Vide:* Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 20.10.2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Edukacji i Nauki (Dz.U. poz. 1848 z późn. zm.).

i umiejętności³. Akty normatywne dotyczące egzaminu dojrzałości w okresie od 2020 r. były nowelizowane przez prawodawcę ponad 21 razy. Jednym z najważniejszych było rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, które zostało wydane na podstawie upoważnienia zawartego w art. 30c ustawy z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe⁴ i wprowadzonego zgodnie z art. 28 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych⁵. Rozporządzenie to umożliwiło Centralnej Komisji Egzaminacyjnej oraz ministrowi przeprowadzenie egzaminu w zmienionej formie, niż odbywało się to w latach 2005-2019. Z kolei na mocy nowelizacji tego rozporządzenia⁶ egzaminy dojrzałości w kolejnych latach od 2020/2021 zostały przeprowadzone na podstawie opracowanych wymagań egzaminacyjnych. Regulacje te, będąc załącznikiem do ministerialnego rozporządzenia wykonawczego, ograniczyły niektóre wymagania ogólne z podstawy programowej kształcenia i umożliwiły ograniczenie wymagań z tych obszarów, które zostały opracowane w ramach nauczania zdalnego. Kolejne regulacje prawodawcy wprowadziły możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości przez absolwentów z lat poprzednich, którzy nie zdali egzaminu ustnego. Ustawodawca zdecydował się także na odstąpienie od obowiązku zdawania egzaminów ustnych czy jednego przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym. Wprowadził też zmiany w składach zespołów nadzorujących, a także obowiązek stosowania wytycznych opracowanych przez MEN (MEiN), Ministerstwo Zdrowia oraz Głównego Inspektora Sanitarnego. W 2020 r. dodatkowej zmianie uległ także sam harmonogram przystąpienia do egzaminu dojrzałości, co nie zdarzyło się w historii ponaddwudziestoletniego okresu przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów. Regulacje wprowadzone przez prawodawcę, choć nie zawsze zgodne z ustawą zasadniczą

³ Zob. np. Postanowienie WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 25.4.2012 r., II SA/Go 213/12, LEX nr 1146611; czy Postanowienie NSA z 12.9.2012 r., I OSK 1901/12, LEX nr 1328727.

⁴ Dz.U. z 2020 r., poz. 910, z późn. zm., dalej jako: *Prawo oświatowe*.

⁵ Dz.U. poz. 374, z późn. zm.

⁶ Mowa o: rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z 16.12.2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U., poz. 2314 z późn. zm., dalej jako: *rozporządzenie MEiN z 2020 r.*).

i ustawą o systemie oświaty⁷, wynikały z konieczności dostosowania warunków egzaminacyjnych do rzeczywistości szkół w stanie zagrożenia oraz określenia sposobu przeprowadzania egzaminów zewnętrznych w warunkach zdalnego nauczania. Działania legislacyjne podjęte przez organy władzy ustawodawczej oraz wykonawczej przełożyły się również na wyniki maturalne abiturientów z lat 2020-2023, uzyskując odzwierciedlenie w znacznie zwiększonym odsetku maturzystów, którzy nie zdali dwóch lub więcej przedmiotów.

Niniejsze opracowanie będzie poruszało kwestie dotyczące wybranych zagadnień związanych ze zmianami prawnymi w okresie trzech lat obowiązywania stanu zagrożenia epidemiologicznego oraz stanu epidemii. W pierwszej części artykułu autor podda analizie krytycznej odstąpienie od egzaminów ustnych oraz możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości mimo niezdanego egzaminu maturalnego. W kolejnym opracowaniu poruszone zostaną także kwestie związane ze zmianą harmonogramu odbywania się egzaminów. Omówione zostaną także akty prawne przyjmowane przez prawodawcę i przełożenie stanu kryzysowego na poziom nauczania oraz rezultaty uzyskane w procesie kształcenia z wykorzystaniem metod nauczania na odległość.

Opracowanie ma odpowiedzieć na pytanie w jakim stopniu zmiany prawne wprowadzone przez ustawodawcę, w tym Ministra Edukacji Narodowej (Ministra Edukacji i Nauki) były zgodne z prawem powszechnie obowiązującym w okresie pandemii, a także odpowiedzieć na pytanie czy sytuacja nadzwyczajna, jaką była pandemia wirusa SARS-CoV-2, mogła uzasadniać podejmowanie przez ustawodawcę w zakresie kształcenia i wychowywania działań zmierzających do ograniczenia prawa do nauki, treści podstawy programowej oraz zmiany formuły egzaminu dojrzałości.

Autor stosuje przy dokonywanych badaniach metody statystyczne, które zostały opracowane na podstawie uzyskanych od dyrektorów właściwych okręgowych komisji egzaminacyjnych i Centralnej Komisji Egzaminacyjnej danych liczbowych o poszczególnych problemach egzaminacyjnych, raportach Najwyższej Izby Kontroli oraz organizacji pozarządowych zajmujących się prawem do nauki w okresie pandemii. Oparto się również na źródłach normatywnych, w tym aktach prawnych wydawanych jako epizodyczne w związku z potrzebą unormowania sytuacji prawnej w okresie od 2020 r. do 2023 r. W opracowaniu wykorzystano również poglądy doktryny oraz orzecznictwo sądów i trybunałów.

⁷ Ustawa z 7.9.1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 750 z późn. zm., dalej jako: *u.s.o.*).

Ustne egzaminy maturalne – zmiany prawne i zniesienie egzaminów

Egzamin dojrzałości w polskim systemie prawnym stanowi niewątpliwie najważniejszy sprawdzian w życiu abiturienta i byłego już ucznia szkoły średniej, technikum lub szkoły branżowej. Egzamin maturalny jest warunkiem przyjęcia na studia, a więc skorzystania przez jednostkę z konstytucyjnego prawa do nauki (art. 70 ust. 1 Konstytucji RP⁸)⁹. Matura bowiem wymaga nie tylko konkretnej i usystematyzowanej wiedzy, adekwatnej do stopnia rozwoju intelektualnego, ale również wykazania się niezbędnymi umiejętnościami praktycznymi z zakresu języka polskiego, matematyki, języka obcego nowożytnego oraz innych – wybranych przedmiotów. Elementy te wymagają od Centralnej Komisji Egzaminacyjnej oraz egzaminatorów dołożenia wszelkich starań, aby zapewnić jak najbardziej sprawną obsługę egzaminu, umożliwiając jednocześnie wszystkim zdającym sprawdzenie wiedzy w warunkach kontrolowanej samodzielności na jednakowym poziomie. Absolwenci, którzy ukończyli szkołę w 2019 r., czyli rok przed wprowadzeniem stanu epidemii oraz zmian legislacyjnych obowiązkowo przystępowali do egzaminu maturalnego w części ustnej – z języka polskiego oraz wybranego języka obcego nowożytnego, a także w części pisemnej – z języka polskiego, matematyki, wybranego języka obcego nowożytnego oraz wybranego przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym, a w przypadku języków obcych nowożytnych – na poziomie rozszerzonym albo dwujęzycznym. W stanie prawnym sprzed pandemii konieczność przystąpienia do obu części egzaminu dotyczyła wskazanych przez ustawodawcę przedmiotów obowiązkowych oraz implikowała tym samym uzyskanie świadectwa dojrzałości¹⁰.

Pandemia uniemożliwiła rzetelne i kompleksowe przygotowanie zdających do egzaminu dojrzałości. W odpowiedzi na utrudniony proces nauczania, a czasem jego pozbawienie Minister Edukacji Narodowej (następnie: Minister Edukacji i Nauki) oraz Centralna Komisja Egzaminacyjna przygotowali odpowiednie regulacje prawne, które umożliwiły dostosowanie poziomu wymagań do systemu, w którym większość zdających nie miała możliwości przygotowania

⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm., dalej jako: Konstytucja RP).

⁹ Por. K. Janus, *Ocenianie postępów uczniów oraz laureatów i finalistów etapu centralnego konkursów i olimpiad przedmiotowych w świetle prawa*, Kwartalnik Edukacyjny 3/2023, Rzeszów 2023, s. 50.

¹⁰ Por. A. Piszko [w:] *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*, Warszawa 2018, art. 44(zzd).

się w adekwatny sposób do matury zarówno w samym 2020 r., ale także i w latach następnych, gdy nauka w szkołach średnich została znacznie utrudniona poprzez kwarantanny, izolacje i nauczanie zdalne, a program nauczania był realizowany w różnorodnych formach, w zależności od danej placówki oświatowej¹¹.

Pierwszym *novum*, które zostało wprowadzone w systemie prawnym dotyczącym egzaminu zewnętrznego – egzaminu maturalnego było zniesienie części ustnej egzaminu maturalnego z języka polskiego oraz języka obcego nowożytnego bez określenia poziomu dla wszystkich zdających. Zdający, którzy uczyli się w szkołach języka mniejszości narodowych przystępowali także obowiązkowo do egzaminu z tego języka, będącego dla nich językiem użytkowym (ojczystym)¹². Egzaminy ustne w latach 2005-2019 stały się obowiązkowymi egzaminami dla absolwentów z lat ubiegłych. Maturzyści zdający egzamin dojrzałości przed pandemią, aby uzyskać świadectwo musieli zdać oba egzaminy na określony ustawowo próg minimum 30% punktów możliwych do zdobycia w tej części egzaminu¹³. Początkowo regulacja ta miała objąć tylko maturzystów, którzy przystępowali do egzaminów w roku pandemii, czyli 2020. Z czasem regulacja ta została przedłużona na kolejne dwa roczniki abiturientów i obowiązywała do 2022 r. Dopiero od 2023 r. na abiturientów został ponownie nałożony obowiązek złożenia obowiązkowych egzaminów dojrzałości w formie ustnej¹⁴. Ustny egzamin dojrzałości nie odbywał się dla wszystkich abiturientów, którzy w kolejnych latach na świadectwach uzyskiwali adnotację informującą o fakcie nieodbycia egzaminu w danym roku szkolnym¹⁵. Warto jednak wspomnieć o wyjątku, który pojawił się w aktach prawnych dotyczących tego egzaminu. Zgodnie z § 11kzzm ust. 1 rozporządzenia MEiN

¹¹ Zob. wnioski i uwagi Najwyższej Izby Kontroli zawarte w Raporcie pt. *Funkcjonowanie szkół w sytuacji zagrożenia Covid-19*, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/szkoly-w-czasach-pandemii.html> [dostęp: 19.6.2024], Warszawa 2022, s. 52-54.

¹² Zob. art. 44zzd ust. 2 pkt 1 lit. c ustawy z 7.9.1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1481 – w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanych podczas pandemii w 2020 r., dalej jako: *ustawa o sys. ośw. 2019 r.*).

¹³ Zob. art. 44zzl ustawy o sys. ośw. 2019 r.

¹⁴ Zob. § 59a ust. 1 oraz § 59c ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z 1.8.2022 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 1644 z późn. zm.), a także rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z 23.2.2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 366 z późn. zm.).

¹⁵ Zob. § 11kzk ust. 2 pkt 1 lit. b oraz § 11kzzr ust. 3 pkt 1 lit. b *rozporządzenia MEiN z 2020 r.* Maturzyści otrzymywali wówczas adnotację, że „W 2021 (2022) r. egzaminu nie przeprowadzano”.

z 2020 r., abiturient, który musiał przedstawić w procesie rekrutacji egzaminu na uczelnię zagraniczną (*vide*: § 11kb ust. 1 pkt 1, § 11kzd pkt 1 oraz § 11kzzm ust. 1 pkt 1) mógł złożyć stosowną deklarację do dyrektora szkoły, który przekazywał wykaz absolwentów przystępujących do części ustnej do dyrektora okręgowej komisji egzaminacyjnej. Inną grupą maturzystów byli także absolwenci realizujący indywidualne lub grupowe umowy zawarte z innymi placówkami międzynarodowymi (*vide*: § 11kb ust. 1 pkt 2, § 11kzd pkt 2 oraz § 11kzzm ust. 1 pkt 2). Grupa ta również mogła zwrócić się do dyrektora właściwej okręgowej komisji egzaminacyjnej i przystąpić do egzaminu ustnego, składając wpieryw w określonym terminie zawitym deklarację o przystąpieniu do części ustnej egzaminu¹⁶. Poniższa tabela przedstawia rozkład zdających, którzy w latach 2020-2022 przystąpili do części ustnej egzaminu dojrzałości.

Tabela 1. Liczba przeprowadzonych ustnych egzaminów dojrzałości z języka polskiego i języków obcych nowożytnych w latach 2020 – 2022.

Rok przeprowadzania egzaminu dojrzałości	Ustny egzamin dojrzałości z języka						
	polskiego	angielskiego	niemieckiego	francuskiego	rosyjskiego	hiszpańskiego	włoskiego
2020 r.	26	285	13	1	2	0	0
2021 r.	34	758	34	5	6	2	3
2022 r.	215	1230	105	60	5	170	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Informacja o egzaminie maturalnym przeprowadzonym w czerwcu 2020 r., maju 2021 r. oraz maju 2022 r., Centralna Komisja Egzaminacyjna; <https://cke.gov.pl/category/aktualnosci/> [dostęp: 20.5.2024 r.]

Najwięcej abiturientów w każdym kolejnym roku szkolnym zadeklarowało chęć zdawania egzaminu ustnego z języka angielskiego, co wiąże się rzecz jasna z największą liczbą abiturientów, którzy przystępowali w kolejnych latach do egzaminu na poziomie podstawowym oraz największą liczbą umów międzynarodowych zawieranych z uczelniami, które wymagają od kandydatów znajomości tego języka. Zniesienie, zgodnie z § 11kzc ust. 2 rozporządzenia MEiN z 2020 r., ustnej części egzaminu dojrzałości wywołało falę dyskusji wśród przedstawicieli doktryny oraz uczelni wyższych. Warto jednak podkreślić fakt, że zarówno w obecnej formie rekrutacji absolwentów, jak i sprzed pandemii wiele uczelni polskich nie brało pod rozwagę wyników maturzystów osiągnię-

¹⁶ Termin ten w 2020 r. określony został na 25 maja (czyli na dwa tygodnie przed rozpoczęciem pierwszego egzaminu) – por. § 11 kb ust. 3 *rozporządzenia MEiN z 2020 r.* W kolejnych latach chęć przystąpienia do części ustnej egzaminu maturalnego zdający musiał zadeklarować razem ze złożoną deklaracją wstępną (do 30 września danego roku kalendarzowego).

tych w części ustnej, zatem wyniki te nie wpływały w żaden sposób na wynik rekrutacji i uzyskania miejsca na wybranym kierunku studiów¹⁷.

Zniesienie ustnych egzaminów dojrzałości w okresie stanu epidemii oraz zagrożenia epidemiologicznego należy ocenić pozytywnie. Pomijając oczywiste zagrożenia związane z potencjalną możliwością narażenia na utratę zdrowia podczas egzaminu w formie ustnej, ustawodawca, odstępując od egzaminów ustnych, kierował się racjonalnością w możliwości przygotowań abiturientów do ich przeprowadzenia. Same szkoły wyższe nie uwzględniały już przed 2020 r. wyników z przeprowadzonych egzaminów ustnych przy rekrutacji na studia. Ustawodawca ponadto odstąpił od przeprowadzenia egzaminów jedynie w okresie dwóch lat, wskazując ten fakt jako wyjątek od zasady już na początku wydawanych przepisów prawnych. Wyjątkowa sytuacja wystąpienia siły wyższej, z którą zmierzyła się także oświata, uzasadniała w pełni w drodze rozwiązań epizodycznych (wyjątkowych) odstępianie od ustnych egzaminów dojrzałości.

Wydanie świadectwa dojrzałości mimo niezdanego egzaminu ustnego (amnestia maturalna)

System egzaminów zewnętrznych przewiduje, iż świadectwo dojrzałości – rozumiane w prawie jako dokument urzędowy potwierdzający określony stan wiedzy, może uzyskać tylko absolwent, który uzyska odpowiednie efekty nauczania na poziomie wskazanym zgodnie z Polską Ramą Kwalifikacji na poziomie IV¹⁸. Warunkiem jego otrzymania jest zdanie egzaminów wskazanych przez ustawodawcę. W okresie pandemii ustawodawca odszedł w pewnych przypadkach od konieczności zdania w pełnym zakresie egzaminu maturalnego.

Wątpliwym konstytucyjnie rozwiązaniem, wprowadzonym przez nowelizację rozporządzenia MEiN z 2020 r. jest możliwość uzyskania świadectwa

¹⁷ Już pobieżna kwerenda zasad rekrutacji sprzed pandemii COVID-19 wskazuje, że prawie żadna uczelnia wyższa nie uwzględniała w procedurach rekrutacyjnych wyników ustnych egzaminów dojrzałości. Zob. dla przykładu kryteria przyjmowania absolwentów maturalnych legitymujących się tzw. „nową maturą” na Uniwersytet Warszawski w roku akademickim 2017/2018: *Przewodnik dla kandydatów na studia 2017/2018* s. 14; http://www.rekrutacja.uw.edu.pl/files/pdf/2017_informator_kandydaci.pdf; [dostęp: 20.5.2022]; Uniwersytet w Białymstoku – § 13 Uchwały 1868 Senatu Uniwersytetu w Białymstoku z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie warunków i trybu rekrutacji prowadzonej w drodze elektronicznej na jednolite studia magisterskie, studia pierwszego stopnia i studia drugiego stopnia w roku akademickim 2017/2018; <https://docs.uwb.edu.pl/opis.php?pid=2414>; [dostęp: 20.5.2022].

¹⁸ *Vide*: art. 8 pkt 7 ustawy z 22.12.2015 r. o *Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji* (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226 z późn. zm.).

dojrzałości przez abiturientów, którzy w latach „poprzednich” nie uzyskali wymaganej ilości punktów z egzaminu ustnego i nie zdali tym samym matury. Zgodnie z § 11kzm ust. 1 rozporządzenia MEiN z 2020 r. absolwent, który w 2020 r. zadeklarował ponowne przystąpienie do ustnego egzaminu maturalnego, aby ten egzamin zdać, nie musiał do niego przystępować i otrzymał świadectwo na mocy wydanej przez ministra regulacji prawnej. Regulacja wskazywała na spełnienie łącznie dwóch przesłanek. Pierwszym warunkiem otrzymania świadectwa było uzyskanie w latach 2016-2020 z każdego przedmiotu obowiązkowego w części pisemnej, czyli z języka polskiego, matematyki oraz języka obcego nowożytnego lub w przypadku absolwentów szkół z językiem mniejszości narodowej z odpowiedniego języka na poziomie podstawowym, co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania z danej części egzaminu. Amnestia objęła także absolwentów, którzy nie tylko nie uzyskali wymaganej liczby punktów z ustnych egzaminów maturalnych. Świadectwo mogli otrzymać także ci maturzyści, którzy w nie przystąpili do egzaminu maturalnego z jednego przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym. Drugą przesłanką było zadeklarowanie poprawy egzaminu w terminie w 2021 r. Osoby, które nie deklarowały takiej chęci nie mogły otrzymać świadectwa w ramach nazwanej w publicystyce amnestii maturalnej w czasie pandemii. Warto wspomnieć, że abiturienti, którzy nie spełnili dwóch przesłanek lub przystąpili ponownie, bądź po raz pierwszy do egzaminu, gdyż wynik ten był im niezbędny w procesie rekrutacji na zagraniczną uczelnię wyższą i nie uzyskali pozytywnego wyniku, nie zostali objęci przepisem § 11kzm ust. 3 pkt 2 rozporządzenia MEiN z 2020 r. W takiej sytuacji absolwent musiał ponownie za rok przystąpić do następnego egzaminu ustnego z danego przedmiotu. Absolwenci korzystający z przepisu zezwalającego na otrzymanie świadectwa musieli złożyć wniosek w określonym rozporządzeniem terminie zawitym¹⁹.

Od wskazanego powyżej trybu uzyskania świadectwa dojrzałości należy odróżnić regulację wynikającą z § 11kztt rozporządzenia MEiN z 2020 r. Przepis ten, wydany na mocy delegacji ustawowej wprowadzonej w 2021 r., pozwolił na otrzymanie w 2022 r. świadectwa dojrzałości absolwentom, którzy nie uzyskali wymaganego progu kwalifikującego do uzyskania świadectwa z egzaminu ustnego i przystąpili w latach 2017-2021 do jednego egzaminu maturalnego z przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym, przy

¹⁹ W 2021 r. termin ten został określony na dzień 31 maja (§ 11kzm ust. 2 zd. pierwsze rozporządzenia MEiN z 2020 r.) Podobna regulacja obowiązywała również w 2022 r. (§ 11kztt ust. 3 zd. pierwsze rozporządzenia MEiN z 2020 r.).

czym koniecznym wymogiem uzyskania dokumentu urzędowego stała się kwestia nieunieważnienia tego egzaminu. Zdający, który naruszył przepisy art. 44zzv pkt 1-3 lub art. 44zzw ust. 1 pkt 1-2 ustawy, nie mógł zatem skorzystać z amnestii maturalnej w 2022 r. Świadectwo zgodnie z ust. 3 były abiturient mógł uzyskać na wniosek.

Trudno jednak zaakceptować takie rozwiązania prawne w sytuacji, kiedy Trybunał Konstytucyjny w 2006 r. w wyroku z 16 stycznia 2007 r. w sprawie o sygn. U 5/06²⁰ zakwestionował identyczne rozwiązanie wprowadzone przez ówczesnego Ministra Edukacji Narodowej. Jedną z głównych tez wspomnianego orzeczenia, którą szczególnie przypominał Trybunał, było odwołanie się do konieczności zapewniania odpowiedniego poziomu egzaminu. Zwrócono uwagę, iż „zdanie” egzaminu maturalnego, w rozumieniu przyjętym w u.s.o., oznacza pozytywną ocenę poziomu wykształcenia ogólnego, wiadomości i umiejętności ustalonych w standardach wymagań. W pojęciu tym nie mieści się sytuacja, gdy za osobę, która egzamin maturalny zdała, uznaje się taką, która pomyślnie takiego egzaminu nie złożyła, lecz którą następczo zaliczono do tej grupy, w wyniku wtórnej operacji przeliczeniowej. Zaskarżony przepis ówczesnego rozporządzenia obniżał – zdaniem Trybunału – ustawowo określone wymagania egzaminu maturalnego, rozumianego jako forma sprawdzenia wykształcenia ogólnego²¹.

Stanowisko Trybunału Konstytucyjnego spotkało się z aprobatą w doktrynie. Wskazywano, że nie da się pogodzić zrównania sytuacji prawnej osób, które wykazały się co najmniej minimalnym zasobem wiedzy ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych, oraz osób, które nie spełniły podstawowych wymogów edukacyjnych z jednego przedmiotu, ale w wyniku zastosowania mechanizmu konwersji wyniku egzaminu otrzymali świadectwo maturalne. Te dwie grupy osób odróżnia bowiem kryterium wiedzy i umiejętności, zwerifikowanych w sposób przewidziany prawem, co nakazuje ich traktowanie w odmienny sposób²². Rozwiązania takie stały wówczas zdaniem Trybunału w sprzeczności z konstytucyjną zasadą równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP). Orzecznictwo TK wskazywało już wcześniej, że zasada równości zakłada odmienne traktowanie podmiotów prawa, które nie posiadają tej samej cechy

²⁰ Dz.U. Nr 10, poz. 70 oraz OTK-ZU 1A/2007, poz. 3.

²¹ *Vide*: Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 16.1.2007 r., U 5/06 *Amnestia maturalna*; https://trybunal.gov.pl/fileadmin/content/omowienia/U_5_06_PL.pdf; [dostęp: 20.5.2024] oraz por. pkt. 3.3 uzasadnienia Wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

²² Tak np.: W. Brzozowski, *Prawna relewantność wyników egzaminu maturalnego. Glosa do wyroku TK z dnia 16 stycznia 2007 r., U 5/06*, PiP 2008, nr 7, s. 124-129.

relewantnej²³. Prawidłowe wyznaczenie cechy relewantnej (podobieństwa między grupami zdających egzamin w pełnym wymiarze na co najmniej 30% oraz tych, których objęła hipoteza normy prawnej ministerialnego rozporządzenia o możliwości odstąpienia od takiego obowiązku) będzie procesem złożonym i w przypadku popełnienia błędów może prowadzić do nierówności, zafałszowania wyniku wnioskowania²⁴. W przypadku egzaminu dojrzałości łatwo właśnie o uzyskanie rezultatu błędnego ze względu na możliwość pominięcia grup zwolnionych z jego zdawania ze względu na uzyskanie tytułu laureata lub finalisty olimpiad przedmiotowych czy pominięcie udogodnień dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Niezależnie od tego problemu wydaje się, że zawsze błędne będzie przyjęcie przez ustawodawcę, że ta sama grupa zdających egzamin przy założeniu konieczności spełnienia określonych warunków normatywnych będzie mogła uzyskać świadectwo dojrzałości mimo nieuzyskania negatywnego wyniku egzaminu, choćby z jednego przedmiotu. Przyjęcie odmiennej koncepcji będzie prowadziło do sytuacji, gdy świadectwo uzyskają osoby nielegitymujące się określonym stanem wiedzy, co jest efektem niepożądanym społecznie.

Rozważenie problemu uzyskania przez takich absolwentów świadectwa dojrzałości należy zestawić z sytuacją panującą wówczas w Polsce oraz na świecie. Minister w uzasadnieniu wprowadzonego rozwiązania wskazywał, że alternatywnymi rozwiązaniami do wyżej opisanego byłoby albo utrzymanie (w przypadku tych osób) konieczności przystąpienia do egzaminu maturalnego w części ustnej, całkowicie nieuzasadnione w kontekście zagrożenia epidemicznego, albo uniemożliwienie tym osobom uzyskania świadectwa dojrzałości do momentu przywrócenia obowiązkowego przystępowania przez wszystkich absolwentów do egzaminu maturalnego w części ustnej, czyli *de facto* zamknięcie tym osobom możliwości dalszego kształcenia lub zatrudnienia²⁵.

Próba odpowiedzi na pytanie o zgodność wprowadzonych regulacji prawnych musi także zostać poprzedzona analizą ilościową wydanych świadectw dojrzałości w takim „specjalnym” trybie. Regulacje dotyczące kwestii ewentualnej niezgodności takich przepisów muszą przewidywać skutki prawne w sferze

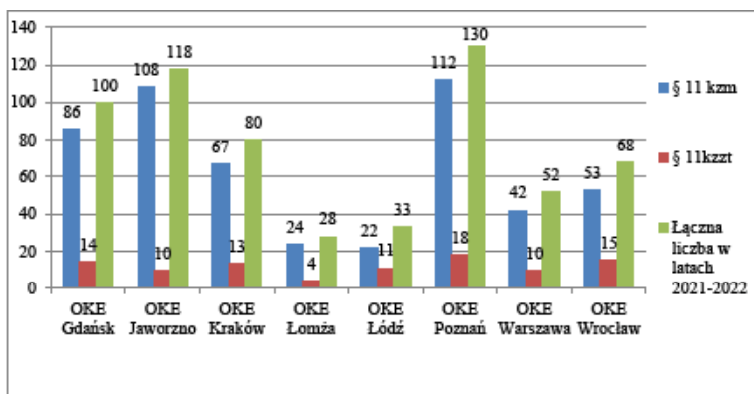
²³ Np.: Wyrok TK z 2.4.2003 r., K 13/02, OTK-A 2003, Nr 4, poz. 28.

²⁴ M. Zubik, *Prawo konstytucyjne współczesnej Polski*, Nb 228, wyd. 4, Warszawa 2023.

²⁵ *Vide*: uzasadnienie do projektu rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12350251/katalog/12810434#12810434> [dostęp: 19.6.2024 r.].

nie tylko finansowej państwa, ale i życiowej oraz zawodowej określonych grup absolwentów. Świadectwa dojrzałości przez dwa lata obowiązywania amnestii maturalnej uzyskało ok. tysiąca absolwentów, z czego na podstawie § 11kzm: 562 absolwentów, a na podstawie § 11kzzt²⁶: 462 absolwentów, którzy nie zdali matur w latach 2017-2021²⁷. Łącznie liczba absolwentów, którzy w latach 2020-2022 uzyskali na tej podstawie świadectwo wyniosła 1 024 uczniów i słuchaczy.

Poniższy wykres przedstawia dane dotyczące liczby absolwentów, którzy na mocy wskazanych przepisów uzyskali świadectwo wraz z podziałem według właściwości terytorialnej okręgowych komisji egzaminacyjnych.

Wykres nr 1. Liczba wydanych świadectw dojrzałości absolwentom w latach 2021-2022, którzy nie zdali ustnych egzaminów dojrzałości według właściwości terytorialnej OKE. Źródło: opracowanie własne na podstawie odpowiedzi od dyrektorów właściwych OKE: w Jaworznie z dnia 8.7.2022 r.; w Łomży z dnia 8.7.2022 r.; w Warszawie (znak: PAWE.0123.10.2022.EKZ) z dnia 12.7.2022 r.; w Łodzi (znak: PAWE.0123.01.IP.2022) z dnia 12.7.2022 r.; w Gdańsku z dnia 15.7.2022 r.; w Poznaniu (znak: OKEP-WOA 0123.13.2022) z dnia 15.7.2022 r.; we Wrocławiu z dnia 19.7.2022 r. oraz w Krakowie z dnia 15.7.2022 r.

Istotą egzaminu maturalnego jest uznanie przez zewnętrzny podmiot zaliczany do pozaadministracyjnych organów władzy publicznej uprawnienia danego podmiotu do uzyskania świadectwa dojrzałości. Konieczność zapewnienia odpowiedniego standardu uzyskiwania świadectwa dojrzałości leży w kompetencjach Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, powołanych egzaminatorów oraz arbitrów. Funkcją egzaminów dojrzałości jest również możliwość przystąpienia na studia prowadzone przez uczelnie wyższe w kraju oraz za granicą. Oceniając zgodność

²⁶ Przepis został dodany przez § 1 pkt 6 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z 17.8.2021 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. poz. 1525).

²⁷ *Vide*: D. Starzyńska-Rosiecka, Świadectwo dojrzałości mimo niezdanego egzaminu ustnego; <https://samorzad.infor.pl/wiadomosci/5310693,Swiadectwo-dojrzalosci-mimo-niezdanego-egzaminu-ustnego.html> [dostęp: 19.6.2024 r.].

rozwiązania normatywnego umożliwiającego abiturientom, którzy przed 2020 r. nie zdali egzaminu ustnego uzyskanie świadectwa dojrzałości w zestawieniu z konstytucyjną zasadą równości i prawem do nauki wydaje się wątpliwa pod względem zgodności z Konstytucją RP. Sytuacja nadzwyczajna, jaką była pandemia Covid-19 nie uzasadniała zdaniem Naczelnego Sądu Administracyjnego odstąpienia od działania w granicach i na podstawie prawa, albowiem stan epidemii jako stan pozakonstytucyjny nie może prowadzić, wraz z wprowadzanymi na jego podstawie ograniczeniami, do naruszania podstawowych praw i wolności²⁸. Warto zauważyć, że sam prawodawca umożliwił odbywanie się egzaminów ustnych dla tej grupy, która ich wymagała. Należy zauważyć, że proporcjonalnym rozwiązaniem dla grupy maturzystów, która przed 2020 r. nie zdała takiego egzaminu byłoby ponowne przystąpienie z grupą absolwentów, która zadeklarowała chęć zdawania takiego egzaminu, po raz kolejny w celu uzyskania dokumentu. Nie wydaje się przekonujące uzasadnienie projektu rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki wskazującego na alternatywne i – jego zdaniem – nieproporcjonalne rozwiązania w takiej wyjątkowej sytuacji. Działania ustawodawcy należy ocenić pod tym względem krytycznie. Dopuszczając z jednej strony przeprowadzenie egzaminów dla ok. 1% absolwentów, którzy przedstawili wynik z egzaminów ustnych w procesie rekrutacji na uczelnie zagraniczne w zestawieniu z podobnym, a nawet mniejszym odsetkiem maturzystów, którzy nie zdali takich egzaminów, ustawodawca wprowadza nieproporcjonalne zróżnicowanie sytuacji maturzystów sprzed 2019 r. i tych, którzy uzyskali w następnym roku świadectwo na mocy przepisów tzw. amnestii maturalnej. Podsumowując rozważania odnośnie amnestii maturalnej z 2020 r., należy ocenić te rozwiązania normatywne jako pozostające w sprzeczności z ustawą zasadniczą. Mimo nawet tak wyjątkowej sytuacji jak stan epidemii nie znajduje uzasadnienia odstąpienie od weryfikowania wiedzy w sposób rzetelny i zgodny z obowiązującymi standardami, które przez doktrynę oceniane są i tak jako zbyt niskie²⁹.

Podsumowanie

Zmiany prawne wprowadzone w związku z wystąpieniem stanu epidemii oraz stanu zagrożenia epidemiologicznego były w większości sprzeczne z fundamentalnymi zasadami państwa prawa. Jakkolwiek zrozumiałe podczas sytuacji nadzwyczajnych jest ograniczenie praw i wolności konstytucyjnych, to winny one

²⁸ *Vide* np.: Wyrok NSA z 10.1.2023 r., II GSK 658/22, LEX nr 3503594.

²⁹ Por. Ł. Kierznowski, *Egzamin maturalny w Polsce. Analiza prawna*, Białystok 2016, s. 179-185 oraz przywołanych tam autorów.

odbywać się zawsze z poszanowaniem prawa oraz jak najmniejszym obciążeniem jednostek. Wystąpienie sytuacji kryzysowych oraz spowodowanych nią zagrożeń dla życia i zdrowia winno powodować ze strony władz publicznych konieczność dążenia do jak najszybszego powrotu do stanu sprzed jego wystąpienia. Ograniczenie prawa do nauki powinno uwzględniać charakter tego prawa oraz jego wieloaspektowość. Negatywnie należy ocenić podejmowane przez prawodawcę działania w sferze umożliwienia maturzystom, którzy nie zdali w latach przed 2020 r. ustnych egzaminów dojrzałości, uzyskania świadectwa dojrzałości. Działania takie naruszały zasadę równości oraz doprowadziły do osłabienia pozycji egzaminów ustnych, uznawanych jako zbędne i niepotrzebne w procesie kształcenia.

Sytuacja nadzwyczajna, jaką była pandemia wirusa SARS-CoV-2 mogła oczywiście uzasadniać podejmowanie przez ustawodawcę działania w zakresie kształcenia i wychowywania działań zmierzających do ograniczenia prawa do nauki, treści podstawy programowej oraz zmiany formuły egzaminu dojrzałości. Działania te ustawodawca powinien jednak dokonywać w zgodzie z prawem. Zarówno Minister Edukacji Narodowej (Minister Edukacji i Nauki), jak i Rada Ministrów mieli odpowiednie narzędzia w okresie pandemii, aby ograniczyć wolności i prawa chronione konstytucyjnie (w formie ustawy, poprzedzonej skorzystaniem z przysługującej RM inicjatywy ustawodawczej). Podejmując jednak działania legislacyjne na poziomie normowania tak ważnej sfery życia w formie aktów podustawowych (rozporządzeń) czy aktów prawa wewnątrznie obowiązującego (wytycznych) nie można uznać tych czynności za pozostające w zgodzie z prawem. Przepisy stanowiące na poziomie rozporządzenia oprócz tego, że nie mogą regulować podstawowych konturów konstytucyjnych wolności lub praw, muszą także spełniać warunki określone w art. 92 ust. 1 Konstytucji RP, a więc warunki wymagane dla prawidłowo ukształtowanego upoważnienia ustawowego³⁰. Nawet w sytuacjach nieprzewidzianych i nadzwyczajnych *Niech prawo zawsze prawo znaczy, A sprawiedliwość – sprawiedliwość...*³¹.

Kacper Janus jest studentem prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, stypendystą rektora UW, Ministra Edukacji i Nauki, Prezesa Rady Ministrów. Wyróżniony Nagrodą Samorządu Województwa Świętokrzyskiego „Talenty świętokrzyskie”. Odznaczony przez Prezydenta RP Medalem Stulecia Odzyskanej Niepodległości. Laureat wielu olimpiad i konkursów prawniczych. Współautor recenzowanych monografii naukowych oraz artykułów naukowych.

³⁰ S. Trociuk, *Rozdział I Legislacja w stanie epidemii* [w:] *Prawa i wolności w stanie epidemii*, Warszawa 2021.

³¹ J. Tuwim, *Modlitwa* [w:] *Kwiaty polskie*, Warszawa 1949.

Kacper Janus

Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0000-0003-1035-0808

Zmiany procedury prawnej przeprowadzania egzaminu maturalnego związane z pandemią COVID-19 w latach 2020-2023. Krytyczna analiza wybranych zagadnień

Streszczenie: Sytuacja kryzysowa, jaką było wystąpienie pandemii COVID-19 na początku marca 2020 r. spowodowała ograniczenie wynikającego z Konstytucji RP prawa do nauki (art. 70), uzupełnionego o szereg rozwiązań ustawowych, jak choćby wynikających z ustawy o systemie oświaty czy z Prawa oświatowego. Organy władzy publicznej podjęły szereg działań natury legislacyjnej zmierzających do utrzymania nauki w placówkach i szkołach, zastępując ją nauką z wykorzystaniem możliwości kształcenia na odległość. Przyjęto również rozwiązania prawne dotyczące przeprowadzenia egzaminów zewnętrznych, w tym egzaminu maturalnego w reżimie sanitarnym. Egzamin ten jest kluczowym sprawdzianem wiedzy, wpływającym na możliwość ubiegania się o przyjęcie na uczelnie wyższe. Minister Edukacji i Nauki oraz organy władzy ustawodawczej wprowadzili m.in. amnestię maturalną, zniesli egzaminy maturalne w formie ustnej, obniżyli treści nauczania, wynikające z podstawy programowej i zastąpili ją „wymaganiami egzaminacyjnymi”. Dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej wprowadził zmiany w harmonogramie odbywania się egzaminów, a także przyjęto wytyczne przeciwepidemiczne podczas ich odbywania. Działania organów władzy publicznej nie zawsze pozostawały w zgodzie z normami konstytucyjnymi i ustawowymi. Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie w jakim stopniu podjęte działania legislacyjne były zgodne z prawem oraz jak wpłynęły na funkcjonowanie szkół i przeprowadzenie egzaminów zewnętrznych w okresie 3 lat obowiązywania stanu epidemii oraz stanu zagrożenia epidemiologicznego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Słowa kluczowe: pandemia COVID-19, szkoły w czasie pandemii, egzaminy zewnętrzne, Centralna Komisja Egzaminacyjna, wytyczne przeciwepidemiczne.

Abstract: The crisis situation of the COVID-19 pandemic in early March 2020 resulted in the restriction of the right to education under the Constitution of the Republic of Poland (Article 70), supplemented by a number of statutory solutions, such as those resulting from the Act on the Education System or the Education Law. Public authorities have undertaken a number of legislative actions aimed at maintaining education in institutions and schools, replacing it with learning using distance learning opportunities. Legal solutions were also adopted regarding the conduct of external examinations, including the secondary school leaving examination under the sanitary regime. This exam is a key test of knowledge, affecting the ability to apply for admission to universities. The Minister of Education and Science and the legislative authorities introduced, among others: Matura amnesty, abolished oral Matura exams, reduced the teaching content resulting from the core curriculum and replaced it with "examination requirements". The Director

of the Central Examination Commission introduced changes to the examination schedule, and anti-epidemic guidelines were adopted during the examinations. The actions of public authorities were not always in line with constitutional and statutory norms. The aim of the article is to answer the question to what extent the legislative actions taken were consistent with the law and how they influenced the functioning of schools and the conduct of external examinations during the 3-year period of the state of epidemic and the state of epidemiological threat in the territory of the Republic of Poland.

Key words: COVID-19 pandemic, schools during the pandemic, external examinations, Central Examination Board, anti-epidemic guidelines.

Wprowadzenie

Sytuacja kryzysowa wywołana w Polsce przez pojawienie się pierwszych przypadków choroby zakaźnej SARS-CoV-2 oraz wprowadzenie regulacji prawnych ograniczających korzystanie z konstytucyjnych praw i wolności obywatelskich, spowodowała także znaczne utrudnienia w kształceniu dzieci i młodzieży na wszystkich etapach edukacyjnych, w tym utrudniła znacznie przeprowadzenie egzaminów zewnętrznych. Wprowadzenie na terytorium Polski stanu epidemii COVID-19¹ wymogło na prawodawcy również przyjęcie odpowiednich, dodatkowych regulacji prawnych, które zakresem normowania objęły warunki i tryb przeprowadzenia jednego z najważniejszych w polskim systemie egzaminów zewnętrznych – egzaminu maturalnego, stanowiącego o możliwości podjęcia kształcenia na uczelni wyższej oraz umożliwiającego sprawdzenie nabytych podczas procesu nauczania i kształcenia. Minister Edukacji Narodowej (po reformie działów administracji z 1 stycznia 2021 r. Minister Edukacji i Nauki²) wydał odpowiednie regulacje prawne, które ukształtowały szereg zmian w strukturze egzaminu, jego przeprowadzaniu oraz uzyskiwaniu świadectwa dojrzałości, które zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sądów administracyjnych potwierdza uzyskanie odpowiednich wiadomości i umiejętności³. Akty normatywne dotyczące egzaminu dojrzałości w okresie od 2020 r. były nowelizowane przez prawodawcę ponad 21 razy. Jednym z najważniejszych aktów prawnych było rozporządzenie

---

¹ *Vide:* Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 20.3.2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz.U. poz. 491 z późn. zm.).

² *Vide:* Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 20.10.2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Edukacji i Nauki (Dz.U. poz. 1848 z późn. zm.).

³ Zob. np. Postanowienie WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 25.4.2012 r., II SA/Go 213/12, LEX nr 1146611; czy Postanowienie NSA z 12.9.2012 r., I OSK 1901/12, LEX nr 1328727.

Ministra Edukacji Narodowej z 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, które zostało wydane na podstawie upoważnienia zawartego w art. 30c ustawy z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe⁴ i wprowadzonego zgodnie z art. 28 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych⁵. Rozporządzenie to umożliwiło Centralnej Komisji Egzaminacyjnej oraz ministrowi przeprowadzenie egzaminu w zmienionej formie, niż odbywało się to w latach 2005-2019. Z kolei na mocy nowelizacji tego rozporządzenia⁶ egzaminy dojrzałości w kolejnych latach od 2020/2021 zostały przeprowadzone na podstawie opracowanych wymagań egzaminacyjnych. Regulacje te, będące załącznikiem do ministerialnego rozporządzenia wykonawczego ograniczyły niektóre wymagania ogólne z podstawy programowej kształcenia i umożliwiły ograniczenie wymagań z tych obszarów, które zostały opracowane w ramach nauczania zdalnego. Kolejne regulacje prawodawcy wprowadziły możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości przez absolwentów z lat poprzednich, którzy nie zdali egzaminu ustnego. Ustawodawca zdecydował się także na odstępianie od obowiązku zdawania egzaminów ustnych czy jednego przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym. Wprowadził także zmiany w składach zespołów nadzorujących, a także obowiązek stosowania wytycznych opracowanych przez MEN (MEiN), Ministerstwo Zdrowia oraz Głównego Inspektora Sanitarnego. W 2020 r. dodatkowej zmianie uległ także sam harmonogram przystąpienia do egzaminu dojrzałości, co nie zdarzyło się w historii ponad dwudziestoletniego okresu przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów. Regulacje wprowadzone przez prawodawcę, choć nie zawsze zgodne z ustawą zasadniczą i ustawą o systemie oświaty⁷, wynikały z konieczności dostosowania warunków egzaminacyjnych do rzeczywistości szkół w stanie zagrożenia oraz określenia sposobu przeprowadzania egzaminów zewnętrznych w warunkach zdalnego nauczania. Działania legislacyjne podjęte przez organy władzy ustawodawczej oraz wykonawczej przełożyły się

---

⁴ Dz.U. z 2020 r., poz. 910, z późn. zm., dalej jako: *Prawo oświatowe*.

⁵ Dz.U. poz. 374, z późn. zm.

⁶ Mowa o: rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z 16.12.2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U., poz. 2314 z późn. zm., dalej jako: *rozporządzenie MEiN z 2020 r.*).

⁷ Ustawa z 7.9.1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 750 z późn. zm., dalej jako: *u.s.o.*).

również na wyniki maturalne abiturientów z lat 2020-2023, uzyskując odzwierciedlenie w znacznie zwiększonym odsetku maturzystów, którzy nie zdali dwóch lub więcej przedmiotów.

Niniejsze opracowanie będzie poruszało kwestie dotyczące wybranych zagadnień związanych ze zmianami prawnymi w okresie trzech lat obowiązywania stanu zagrożenia epidemiologicznego oraz stanu epidemii. W pierwszej części artykułu autor podda analizie krytycznej odstąpienie od egzaminów ustnych oraz możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości mimo niezdanego egzaminu maturalnego. W kolejnym opracowaniu poruszone zostaną także kwestie związane ze zmianą harmonogramu odbywania się egzaminów. Omówione zostaną także akty prawne przyjmowane przez prawodawcę i przełożenie stanu kryzysowego na poziom nauczania oraz rezultaty uzyskane w procesie kształcenia z wykorzystaniem metod nauczania na odległość.

Opracowanie ma odpowiedzieć na pytanie w jakim stopniu wprowadzone zmiany prawne przez ustawodawcę, w tym Ministra Edukacji Narodowej (Ministra Edukacji i Nauki) były zgodne z prawem powszechnie obowiązującym w okresie pandemii, a także odpowiedzieć na pytanie czy sytuacja nadzwyczajna jaką była pandemia wirusa SARS-CoV-2 mogła uzasadniać podejmowanie przez ustawodawcę w zakresie kształcenia i wychowywania działań zmierzających do ograniczenia prawa do nauki, treści podstawy programowej oraz zmiany formuły egzaminu dojrzałości.

Autor stosuje przy dokonywanych badaniach metody statystyczne, które zostały opracowane na podstawie uzyskanych od dyrektorów właściwych okręgowych komisji egzaminacyjnych i Centralnej Komisji Egzaminacyjnej danych liczbowych o poszczególnych problemach egzaminacyjnych, raportach Najwyższej Izby Kontroli oraz organizacji pozarządowych zajmujących się prawem do nauki w okresie pandemii. Oparto się również na źródłach normatywnych, w tym aktach prawnych wydawanych jako epizodyczne w związku z potrzebą unormowania sytuacji prawnej w okresie od 2020 r. do 2023 r. W opracowaniu wykorzystano również poglądy doktryny oraz orzecznictwo sądów i trybunałów.

Ustne egzaminy maturalne – zmiany prawne i zniesienie egzaminów

Egzamin dojrzałości w polskim systemie prawnym stanowi niewątpliwie najważniejszy sprawdzian w życiu abiturienta i byłego już ucznia szkoły średniej, technikum lub szkoły branżowej. Egzamin maturalny jest warunkiem przyjęcia na studia, a więc skorzystania przez jednostkę z

konstytucyjnego prawa do nauki (art. 70 ust. 1 Konstytucji RP⁸)⁹. Matura bowiem wymaga nie tylko konkretnej i usystematyzowanej wiedzy, adekwatnej do stopnia rozwoju intelektualnego, ale również wykazania się niezbędnymi umiejętnościami praktycznymi z zakresu języka polskiego, matematyki, języka obcego nowożytnego oraz innych – wybranych przedmiotów. Elementy te wymagają od Centralnej Komisji Egzaminacyjnej oraz egzaminatorów dołożenia wszelkich starań, aby zapewnić jak najbardziej sprawną obsługę egzaminu, umożliwiając jednocześnie wszystkim zdającym sprawdzenie wiedzy w warunkach kontrolowanej samodzielności na jednakowym poziomie. Absolwenci, którzy ukończyli szkołę w 2019 r., czyli rok przed wprowadzeniem stanu epidemii oraz zmian legislacyjnych obowiązkowo przystępowali do egzaminu maturalnego w części ustnej – z języka polskiego oraz wybranego języka obcego nowożytnego, a także w części pisemnej – z języka polskiego, matematyki, wybranego języka obcego nowożytnego oraz wybranego przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym, a w przypadku języków obcych nowożytnych – na poziomie rozszerzonym albo dwujęzycznym. W stanie prawnym sprzed pandemii konieczność przystąpienia do obu części egzaminu dotyczyła wskazanych przez ustawodawcę przedmiotów obowiązkowych oraz implikowała tym samym uzyskanie świadectwa dojrzałości¹⁰.

Pandemia uniemożliwiła rzetelnie i kompleksowe przygotowanie zdających do egzaminu dojrzałości. W odpowiedzi na utrudniony proces nauczania, a czasem jego pozbawienie Minister Edukacji Narodowej (następnie: Minister Edukacji i Nauki) oraz Centralna Komisja Egzaminacyjna przygotowali odpowiednie regulacje prawne, które umożliwiły dostosowanie poziomu wymagań do systemu, w którym większość zdających nie miała możliwości przygotowania się w adekwatny sposób do matury zarówno w samym 2020 r., ale także i w latach następnych, gdy nauka w szkołach średnich została znacznie utrudniona poprzez kwarantanny, izolacje i nauczanie zdalne, a program nauczania był realizowany w różnorodnych formach, w zależności od danej placówki oświatowej¹¹.

---

⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm., dalej jako: *Konstytucja RP*).

⁹ Por. K. Janus, *Ocenianie postępów uczniów oraz laureatów i finalistów etapu centralnego konkursów i olimpiad przedmiotowych w świetle prawa*, *Kwartalnik Edukacyjny* 3/2023, Rzeszów 2023, s. 50.

¹⁰ Por. A. Piszko [w:] *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*, Warszawa 2018, art. 44(zzd).

¹¹ Zob. wnioski i uwagi Najwyższej Izby Kontroli zawarte w Raporcie pt. *Funkcjonowanie szkół w sytuacji zagrożenia Covid-19*, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/szkoly-w-czasach-pandemii.html> [dostęp: 19.6.2024], Warszawa 2022, s. 52-54.

Pierwszym *nowum*, które zostało wprowadzone w systemie prawnym dotyczącym egzaminu zewnętrznego – egzaminu maturalnego było zniesienie części ustnej egzaminu maturalnego z języka polskiego oraz języka obcego nowożytnego bez określenia poziomu dla wszystkich zdających. Zdający, którzy uczyli się w szkołach języka mniejszości narodowych przystępowali także obowiązkowo do egzaminu z tego języka, będącego dla nich językiem użytkowym (ojczystym)¹². Egzaminy ustne w latach 2005-2019 stały się obowiązkowymi egzaminami dla absolwentów z lat ubiegłych. Maturzyści zdający egzaminy dojrzałości przed pandemią, aby uzyskać świadectwo musieli zdać oba egzaminy na określony ustawowo próg minimum 30% punktów możliwych do zdobycia w tej części egzaminu¹³. Początkowo regulacja ta miała objąć tylko maturzystów, którzy przystępowali do egzaminów w roku pandemii, czyli 2020. Z czasem regulacja ta została przedłużona na kolejne dwa roczniki abiturientów i obowiązywała do 2022 r. Dopiero od 2023 r. na abiturientów został ponownie nałożony obowiązek złożenia obowiązkowych egzaminów dojrzałości w formie ustnej¹⁴. Ustny egzamin dojrzałości nie odbywał się dla wszystkich abiturientów, którzy w kolejnych latach na świadectwach uzyskiwali adnotację informującą o fakcie nie odbycia egzaminu w danym roku szkolnym¹⁵. Warto jednak wspomnieć o wyjątku, który pojawił się w aktach prawnych dotyczących tego egzaminu. Zgodnie § 11kzzm ust. 1 rozporządzenia MEiN z 2020 r., abiturient, który musiał przedstawić w procesie rekrutacji egzaminu na uczelnię zagraniczną (*vide*: § 11kb ust. 1 pkt 1, § 11kzd pkt 1 oraz § 11kzzm ust. 1 pkt 1) mógł złożyć stosowną deklarację do dyrektora szkoły, który przekazywał wykaz absolwentów przystępujących do części ustnej do dyrektora okręgowej komisji egzaminacyjnej. Inną grupą maturzystów byli także absolwenci realizujący indywidualne lub grupowe umowy zawarte z innymi placówkami międzynarodowymi (*vide*: § 11kb ust. 1 pkt 2, § 11kzd pkt 2 oraz § 11kzzm ust. 1 pkt 2). Grupa ta również mogła zwrócić się do właściwego miejscowo dyrektora właściwej okręgowej komisji egzaminacyjnej i przystąpić do egzaminu ustnego, składając wpierw w określonym terminie

---

¹² Zob. art. 44zdz ust. 2 pkt 1 lit. c ustawy z 7.9.1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1481 – w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanych podczas pandemii w 2020 r., dalej jako: *ustawa o sys. ośw. 2019 r.*)

¹³ Zob. art. 44zdz ustawy o sys. ośw. 2019 r.

¹⁴ Zob. § 59a ust. 1 oraz § 59c ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z 1.8.2022 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 1644 z późn. zm.), a także rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z 23.2.2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 366 z późn. zm.).

¹⁵ Zob. § 11 kzk ust. 2 pkt 1 lit. b oraz § 11kzzr ust. 3 pkt 1 lit. b *rozporządzenia MEiN z 2020 r.* Maturzyści otrzymywali wówczas adnotację, że „W 2021 (2022) r. egzaminu nie przeprowadzano”.

zawitym deklarację o przystąpieniu do części ustnej egzaminu¹⁶. Poniższa tabela przedstawia rozkład zdających, którzy w latach 2020-2022 przystąpili do części ustnej egzaminu dojrzałości.

Tabela 1. Liczba przeprowadzonych ustnych egzaminów dojrzałości z języka polskiego i języków obcych nowożytnych w latach 2020 – 2022.

Rok przeprowadzania egzaminu dojrzałości	Ustny egzamin dojrzałości z języka						
	polskiego	angielskiego	niemieckiego	francuskiego	rosyjskiego	hiszpańskiego	włoskiego
2020 r.	26	285	13	1	2	0	0
2021 r.	34	758	34	5	6	2	3
2022 r.	215	1230	105	60	5	170	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Informacji o egzaminie maturalnym przeprowadzonym w czerwcu 2020 r., maju 2021 r. oraz maju 2022 r.*, Centralna Komisja Egzaminacyjna; <https://cke.gov.pl/category/aktualnosci/> [dostęp: 20.5.2024 r.]

Najwięcej abiturientów w każdym kolejnym roku szkolnym zadeklarowało chęć zdawania egzaminu ustnego z języka angielskiego, co wiąże się rzeczą jasną z największą liczbą abiturientów, którzy przystępowali w kolejnych latach do egzaminu na poziomie podstawowym oraz największą liczbą umów międzynarodowych zawieranych z uczelniami, które wymagają od kandydatów znajomości tego języka. Zniesienie, zgodnie z § 11kzc ust. 2 rozporządzenia MEiN z 2020 r., ustnej części egzaminu dojrzałości wywołało falę dyskusji wśród przedstawicieli doktryny oraz uczelni wyższych. Warto jednak podkreślić fakt, że zarówno w obecnej formie rekrutacji absolwentów jak i sprzed pandemii wiele uczelni polskich nie brało pod rozwagę wyników maturzystów osiągniętych w części ustnej, zatem wyniki te nie wpływały w żaden sposób na wynik rekrutacji i uzyskania miejsca na wybranym kierunku studiów¹⁷.

¹⁶ Termin ten w 2020 r. określony został na 25 maja (czyli na dwa tygodnie przed rozpoczęciem pierwszego egzaminu) – por. § 11 kb ust. 3 *rozporządzenia MEiN z 2020 r.* W kolejnych latach chęć przystąpienia do części ustnej egzaminu maturalnego zdający musiał zadeklarować razem ze złożoną deklaracją wstępną (do 30 września danego roku kalendarzowego).

¹⁷ Już pobieżna kwerenda zasad rekrutacji sprzed pandemii COVID-19 wskazuje, że prawie żadna uczelnia wyższa nie uwzględniała w procedurach rekrutacyjnych wyników ustnych egzaminów dojrzałości. Zob. dla przykładu kryteria przyjmowania absolwentów maturalnych legitymujących się tzw. „nową maturą” na Uniwersytet Warszawski w roku akademickim 2017/2018: *Przewodnik dla kandydatów na studia 2017/2018 s. 14*; http://www.rekrutacja.uw.edu.pl/files/pdf/2017_informator_kandydaci.pdf; [dostęp: 20.5.2022]; Uniwersytet w Białymstoku – § 13 *Uchwały 1868 Senatu Uniwersytetu w Białymstoku z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie warunków i trybu rekrutacji prowadzonej w drodze elektronicznej na jednolite studia magisterskie, studia*

Zniesienie ustalonych egzaminów dojrzałości w okresie stanu epidemii oraz zagrożenia epidemiologicznego należy ocenić pozytywnie. Pomijając oczywiste zagrożenia związane z potencjalną możliwością narażenia na utratę zdrowia podczas egzaminu w formie ustnej, ustawodawca odstępując od egzaminów ustnych kierował się racjonalnością w możliwości przygotowań abiturientów do ich przeprowadzenia. Same szkoły wyższe nie uwzględniały już przed 2020 r. wyników z przeprowadzonych egzaminów ustnych przy rekrutacji na studia. Ustawodawca ponadto odstąpił od przeprowadzenia egzaminów jedynie w okresie dwóch lat, wskazując już ten fakt, jako wyjątek od zasady na początku wydawanych przepisów prawnych. Wyjątkowa sytuacja wystąpienia siły wyższej, z którą zmierzyła się także oświata uzasadniała w pełni w drodze rozwiązań epizodycznych (wyjątkowych) odstąpienie od ustnych egzaminów dojrzałości.

Wydanie świadectwa dojrzałości mimo niezdanego egzaminu ustnego (amnestia maturalna)

System egzaminów zewnętrznych przewiduje iż świadectwo dojrzałości – rozumiane w prawie jako dokument urzędowy potwierdzający określony stan wiedzy, może uzyskać tylko absolwent, który uzyska odpowiednie efekty nauczania na poziomie wskazanym zgodnie z Polską Ramą Kwalifikacji na poziomie IV¹⁸. Warunkiem jego otrzymania jest zdanie egzaminów wskazanych przez ustawodawcę. W okresie pandemii ustawodawca odszedł w pewnych przypadkach od konieczności zdania w pełnym zakresie egzaminu maturalnego.

Wątpliwym konstytucyjnie rozwiązaniem, wprowadzonym przez nowelizację rozporządzenia MEiN z 2020 r. jest możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości przez abiturientów, którzy w latach „poprzednich” nie uzyskali wymaganej ilości punktów z egzaminu ustnego i nie zdali tym samym matury. Zgodnie z § 11kzm ust. 1 rozporządzenia MEiN z 2020 r. absolwent, który w 2020 r. zadeklarował ponowne przystąpienie do ustnego egzaminu maturalnego, aby ten egzamin zdać, nie musiał do niego przystępować i otrzymał świadectwo na mocy wydanej przez ministra regulacji prawnej. Regulacja wskazywała na spełnienie łącznie dwóch przesłanek. Pierwszym warunkiem otrzymania świadectwa było uzyskanie latami 2016-2020 z

---

pierwszego stopnia i studia drugiego stopnia w roku akademickim 2017/2018; <https://docs.uwb.edu.pl/opis.php?pid=2414>; [dostęp: 20.5.2022].

¹⁸ *Vide:* art. 8 pkt 7 ustawy z 22.12.2015 r. o *Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji* (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226 z późn. zm.).

każdego przedmiotu obowiązkowego w części pisemnej, czyli z języka polskiego, matematyki oraz języka obcego nowożytnego lub w przypadku absolwentów szkół z językiem mniejszości narodowej z odpowiedniego języka na poziomie podstawowym co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania z danej części egzaminu. Amnestia objęła także absolwentów, którzy nie tylko nie uzyskali wymaganej liczby punktów z ustnych egzaminów maturalnych. Świadectwo mogli otrzymać także ci maturzyści, którzy w nie przystąpili do egzaminu maturalnego z jednego przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym. Drugą przesłanką było zadeklarowanie w terminie w 2021 r. poprawy egzaminu. Osoby, które nie deklarowały takiej chęci nie mogły otrzymać świadectwa w ramach nazwanej w publicystyce *amnestii maturalnej* w czasie pandemii. Warto wspomnieć, że abiturienti, którzy nie spełnili dwóch przesłanki lub przystąpili ponownie, bądź po raz pierwszy do egzaminu, gdyż wynik ten był im niezbędny w procesie rekrutacji na zagraniczną uczelnię wyższą i nie uzyskali pozytywnego wyniku nie zostali objęci przepisem § 11kzm ust. 3 pkt 2 rozporządzenia MEiN z 2020 r. W takiej sytuacji absolwent musiał przystąpić ponownie za rok do następnego egzaminu ustnego z danego przedmiotu. Absolwenci korzystający z przepisu zezwalającego na otrzymanie świadectwa musieli złożyć wnioski w określonym rozporządzeniem terminie zawitym¹⁹.

Od wskazanego powyżej trybu uzyskania świadectwa dojrzałości należy odróżnić regulację wynikającą z § 11kzzt rozporządzenia MEiN z 2020 r. Przepis ten wydany na mocy delegacji ustawowej wprowadzonej w 2021 r. pozwolił na otrzymanie w 2022 r. świadectwa dojrzałości absolwentom, którzy nie uzyskali wymaganego progu kwalifikującego do uzyskania świadectwa z egzaminu ustnego i przystąpili w latach 2017-2021 do jednego egzaminu maturalnego z przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym, przy czym koniecznym wymogiem uzyskania dokumentu urzędowego stała się kwestia nie unieważnienia tego egzaminu. Zdający, który naruszył przepisy art. 44zzv pkt 1-3 lub art. 44zzw ust. 1 pkt 1-2 ustawy, nie mógł zatem skorzystać z amnestii maturalnej w 2022 r. Świadectwo zgodnie z ust. 3 były abiturient mógł uzyskać na wnioski.

---

¹⁹ W 2021 r. termin ten został określony na dzień 31 maja (§ 11kzm ust. 2 zd. pierwsze rozporządzenia MEiN z 2020 r.) Podobna regulacja obowiązywała również w 2022 r. (§ 11kzzt ust. 3 zd. pierwsze rozporządzenia MEiN z 2020 r.).

Trudno jednak zaakceptować takie rozwiązania prawne, w sytuacji kiedy Trybunał Konstytucyjny w 2006 r. w wyroku z 16 stycznia 2007 r. w sprawie o sygn. U 5/06²⁰ zakwestionował identyczne rozwiązanie wprowadzone przez ówczesnego Ministra Edukacji Narodowej. Jedną z głównych tez wspomnianego orzeczenia, którą szczególnie przypominał Trybunał, było odwołanie się do konieczności zapewniania odpowiedniego poziomu egzaminu. Zwrócono uwagę, iż „zdanie” egzaminu maturalnego, w rozumieniu przyjętym w u.s.o., oznacza pozytywną ocenę poziomu wykształcenia ogólnego, wiadomości i umiejętności ustalonych w standardach wymagań. W pojęciu tym nie mieści się sytuacja, gdy za osobę, która egzamin maturalny zdała, uznaje się taką, która pomyślnie takiego egzaminu nie złożyła, lecz którą następnie zaliczono do tej grupy, w wyniku wtórnej operacji przeliczeniowej. Zaskarżony przepis ówczesnego rozporządzenia obniżał – zdaniem Trybunału – ustawowo określone wymagania egzaminu maturalnego, rozumianego jako forma sprawdzenia wykształcenia ogólnego²¹.

Stanowisko Trybunału Konstytucyjnego spotkało się z aprobatą w doktrynie. Wskazywano, że nie da się pogodzić zrównania sytuacji prawnej osób, które wykazały się co najmniej minimalnym zasobem wiedzy ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych, oraz osób, które nie spełniły podstawowych wymogów edukacyjnych z jednego przedmiotu, ale w wyniku zastosowania mechanizmu konwersji wyniku egzaminu, otrzymali świadectwo maturalne. Te dwie grupy osób odróżnia bowiem kryterium wiedzy i umiejętności, zweryfikowanych w sposób przewidziany prawem, co nakazuje ich traktowanie w odmienny sposób²². Rozwiązania takie stały wówczas zdaniem Trybunału w sprzeczności z konstytucyjną zasadą równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP). Orzecznictwo TK wskazywało już wcześniej, że zasada równości zakłada odmiennie traktowanie podmiotów prawa, które nie posiadają tej samej cechy relewantnej²³. Prawidłowe wyznaczenie cechy relewantnej (podobieństwa między grupami zdających egzamin w pełnym wymiarze na co najmniej 30% oraz tych, których objęła hipoteza normy prawnej ministerialnego rozporządzenia o możliwości odstąpienia od takiego obowiązku) będzie procesem złożonym i w przypadku

---

²⁰ Dz.U. Nr 10, poz. 70 oraz OTK-ZU 1A/2007, poz. 3.

²¹ *Vide*: Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 16.1.2007 r., U 5/06 *Amnestia maturalna*; https://trybunal.gov.pl/fileadmin/content/omowienia/U_5_06_PL.pdf; [dostęp: 20.5.2024] oraz por. pkt. 3.3 uzasadnienia Wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

²² Tak np.: W. Brzozowski, *Prawna relewantność wyników egzaminu maturalnego. Glosa do wyroku TK z dnia 16 stycznia 2007 r., U 5/06*, PiP 2008, nr 7, s. 124-129.

²³ Np.: Wyrok TK z 2.4.2003 r., K 13/02, OTK-A 2003, Nr 4, poz. 28.

popęnienia błędów może prowadzić do nierówności, zafałszowania wyniku wnioskowania²⁴. W przypadku egzaminu dojrzałości łatwo właśnie o uzyskanie rezultatu błędnego ze względu na możliwość pominięcia grup zwolnionych z jego zdawania ze względu na uzyskanie tytułu laureata lub finalisty olimpiad przedmiotowych czy pominięcie udogodnień dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Niezależnie od tego problemu wydaje się, że zawsze błędne będzie przyjęcie przez ustawodawcę, że ta sama grupa zdających egzamin przy założeniu konieczności spełnienia określonych warunków normatywnych będzie mogła uzyskać świadectwo dojrzałości mimo nie uzyskania negatywnego wyniku egzaminu, choćby z jednego przedmiotu. Przyjęcie odmiennej koncepcji będzie prowadziło do sytuacji, gdy świadectwo uzyskają osoby nie legitymujące się określonym stanem wiedzy, co jest efektem niepożądanym społecznie.

Rozważenie problemu uzyskania przez takich absolwentów świadectwa dojrzałości należy zestawić z sytuacją panującą wówczas w Polsce oraz na świecie. Minister w uzasadnieniu wprowadzonego rozwiązania wskazywał, że alternatywnymi rozwiązaniami do wyżej opisanego byłoby albo utrzymanie (w przypadku tych osób) konieczności przystąpienia do egzaminu maturalnego w części ustnej, całkowicie nieuzasadnione w kontekście zagrożenia epidemicznego, albo uniemożliwienie tym osobom uzyskania świadectwa dojrzałości do momentu przywrócenia obowiązkowego przystępowania przez wszystkich absolwentów do egzaminu maturalnego w części ustnej, czyli de facto zamknięcie tym osobom możliwości dalszego kształcenia lub zatrudnienia²⁵.

Próba odpowiedzi na pytanie o zgodność wprowadzonych regulacji prawnych musi także zostać poprzedzona analizą ilościową wydanych świadectw dojrzałości w takim „specjalnym” trybie. Regulacje dotyczące kwestii ewentualnej niezgodności takich przepisów muszą przewidywać skutki prawne w sferze nie tylko finansowej państwa, ale i życiowej oraz zawodowej określonych grup absolwentów. Świadectwa dojrzałości przez dwa lata obowiązywania amnestii maturalnej uzyskało ok. tysiąca absolwentów, z czego na podstawie § 11kzm: 562 absolwentów, a na podstawie §

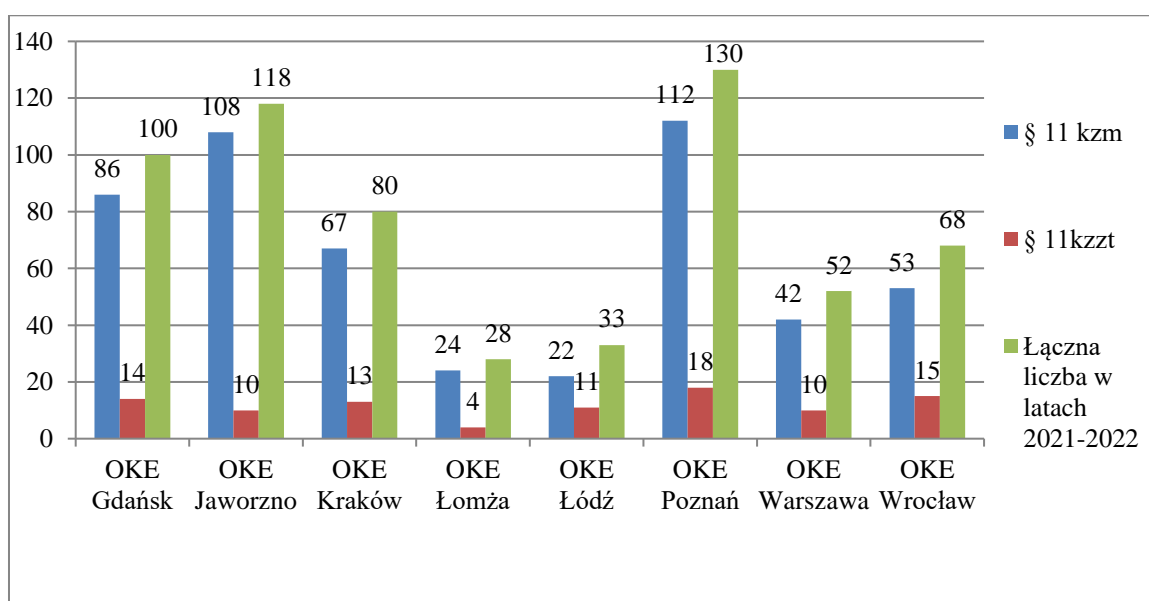
²⁴ M. Zubik, *Prawo konstytucyjne współczesnej Polski*, Nb 228, wyd. 4, Warszawa 2023.

²⁵ *Vide*: uzasadnienie do projektu rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12350251/katalog/12810434#12810434> [dostęp: 19.6.2024 r.].

11kzzt²⁶: 462 absolwentów, którzy nie zdali matur w latach 2017-2021²⁷. Łącznie liczba absolwentów, którzy w latach 2020-2022 uzyskali na tej podstawie świadectwo wyniosła 1 024 uczniów i słuchaczy.

Poniższy wykres przedstawia dane dotyczące liczby absolwentów, którzy na mocy wskazanych przepisów uzyskali świadectwo wraz z podziałem według właściwości terytorialnej okręgowych komisji egzaminacyjnych.

Wykres nr 1. Liczba wydanych świadectw dojrzałości absolwentom w latach 2021-2022, którzy nie zdali ustnych egzaminów dojrzałości według właściwości terytorialnej OKE.

Źródło: opracowanie własne na podstawie odpowiedzi od dyrektorów właściwych OKE: w Jaworznie z dnia 8.7.2022 r.; w Łomży z dnia 8.7.2022 r.; w Warszawie (znak: PAWE.0123.10.2022.EKZ) z dnia 12.7.2022 r.; w Łodzi (znak: PAWE.0123.01.IP.2022) z dnia 12.7.2022 r.; w Gdańsku z dnia 15.7.2022 r.; w Poznaniu (znak: OKEP-WOA 0123.13.2022) z dnia 15.7.2022 r.; we Wrocławiu z dnia 19.7.2022 r. oraz w Krakowie z dnia 15.7.2022 r.

²⁶ Przepis został dodany przez § 1 pkt 6 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z 17.8.2021 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. poz. 1525).

²⁷ Vide: D. Starzyńska-Rosiecka, *Świadectwo dojrzałości mimo niezdanego egzaminu ustnego*; <https://samorzad.infor.pl/wiadomosci/5310693,Swiadectwo-dojrzalosci-mimo-niezdanego-egzaminu-ustnego.html> [dostęp: 19.6.2024 r.].

Istotą egzaminu maturalnego jest uznanie przez zewnętrzny podmiot zaliczany do pozaadministracyjnych organów władzy publicznej uprawnienia danego podmiotu do uzyskania świadectwa dojrzałości. Konieczność zapewnienia odpowiedniego standardu uzyskiwania świadectwa dojrzałości leży w kompetencjach Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, powołanych egzaminatorów oraz arbitrów. Funkcją egzaminów dojrzałości jest również możliwość przystąpienia na studia prowadzone przez uczelnie wyższe w kraju oraz za granicą. Oceniając zgodność rozwiązania normatywnego umożliwiającego abiturientom, którzy przed 2020 r. nie zdali egzaminu ustnego z uzyskanie świadectwa dojrzałości w zestawieniu z konstytucyjną zasadą równości i prawem do nauki wydaje się wątpliwa pod względem zgodności z Konstytucją RP. Sytuacja nadzwyczajna, jaką była pandemia Covid-19 nie uzasadniała zdaniem Naczelnego Sądu Administracyjnego odstąpienia od działania w granicach i na podstawie prawa, albowiem stan epidemii jako stan pozakonstytucyjny nie może prowadzić, wraz z wprowadzanymi na jego podstawie ograniczeniami, do naruszania podstawowych praw i wolności²⁸. Warto zauważyć, że sam prawodawca umożliwił odbywanie się egzaminów ustnych dla tej grupy, która ich wymagała. Należy zauważyć, że proporcjonalnym rozwiązaniem dla grupy maturzystów, która przed 2020 r. nie zdała takiego egzaminu byłoby ponowne przystąpienie z grupą absolwentów, która zadeklarowała chęć zdawania takiego egzaminu, po raz kolejny w celu uzyskania dokumentu. Nie wydaje się przekonujące uzasadnienie projektu rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki wskazującego na alternatywne i – jego zdaniem – nieproporcjonalne rozwiązania w takiej wyjątkowej sytuacji. Działania ustawodawcy należy ocenić pod tym względem krytycznie. Dopuszczając z jednej strony przeprowadzenie egzaminów dla ok. 1% absolwentów, którzy przedstawili wynik z egzaminów ustnych w procesie rekrutacji na uczelnie zagraniczne w zestawieniu z podobnym, a nawet mniejszym odsetkiem maturzystów, którzy nie zdali takich egzaminów, ustawodawca wprowadza nieproporcjonalne zróżnicowanie sytuacji maturzystów sprzed 2019 r. i tych, którzy uzyskali w następnym roku świadectwo na mocy przepisów tzw. *amnestii maturalnej*. Podsumowując rozważania odnośnie *amnestii maturalnej* z 2020 r. należy ocenić te rozwiązania normatywne jako pozostające w sprzeczności z ustawą zasadniczą. Mimo nawet tak wyjątkowej sytuacji jak stan epidemii nie znajduje uzasadnienia odstąpienie od

---

²⁸ *Vide np.:* Wyrok NSA z 10.1.2023 r., II GSK 658/22, LEX nr 3503594.

weryfikowania wiedzy w sposób rzetelny i zgodny z obowiązującymi standardami, które przez doktrynę oceniane są i tak jako zbyt niskie²⁹.

Podsumowanie

Zmiany prawne wprowadzone w związku z wystąpieniem stanu epidemii oraz stanu zagrożenia epidemiologicznego były w większości sprzeczne z fundamentalnymi zasadami państwa prawa. Jakkolwiek zrozumiałe podczas sytuacji nadzwyczajnych jest ograniczenie praw i wolności konstytucyjnych, to winny one odbywać się zawsze z poszanowaniem prawa oraz jak najmniejszym obciążeniem jednostek. Wystąpienie sytuacji kryzysowych oraz spowodowanych nią zagrożeń dla życia i zdrowia winno powodować ze strony władz publicznych konieczność dążenia do jak najszybszego powrotu do stanu sprzed jego wystąpienia. Ograniczenie prawa do nauki powinno uwzględniać charakter tego prawa oraz jego wieloaspektowość. Negatywnie należy ocenić podejmowane przez prawodawcę działania w sferze umożliwienia maturzystom, którzy nie zdali w latach przed 2020 r. ustnych egzaminów dojrzałości, uzyskania świadectwa dojrzałości. Działania takie naruszały zasadę równości oraz doprowadziły do osłabienia pozycji egzaminów ustnych, uznawanych jako zbędne i niepotrzebne w procesie kształcenia.

Sytuacja nadzwyczajna jaką była pandemia wirusa SARS-CoV-2 mogła oczywiście uzasadniać podejmowanie przez ustawodawcę działania w zakresie kształcenia i wychowywania działań zmierzających do ograniczenia prawa do nauki, treści podstawy programowej oraz zmiany formuły egzaminu dojrzałości. Działania te ustawodawca powinien jednak dokonywać w zgodzie z prawem. Zarówno Minister Edukacji Narodowej (Minister Edukacji i Nauki) jak i Rada Ministrów miały odpowiednie narzędzia w okresie pandemii, aby ograniczyć wolności i prawa chronione konstytucyjnie (w formie ustawy, poprzedzonej skorzystaniem z przysługującej RM inicjatywy ustawodawczej). Podejmując jednak działania legislacyjne na poziomie normowania tak ważnej sfery życia w formie aktów podustawowych (rozporządzeń) czy aktów prawa wewnątrznie obowiązującego (wytycznych) nie można uznać tych czynności za pozostających w zgodzie z prawem. Przepisy stanowione na poziomie rozporządzenia oprócz tego, że nie mogą regulować podstawowych konturów konstytucyjnych wolności lub praw, muszą także spełniać warunki

---

²⁹ Por. Ł. Kierznowski, *Egzamin maturalny w Polsce. Analiza prawna*, Białystok 2016, s. 179-185 oraz przywołanych tam autorów.

określone w art. 92 ust. 1 Konstytucji RP, a więc warunki wymagane dla prawidłowo ukształtowanego upoważnienia ustawowego³⁰. Nawet w sytuacjach nieprzewidzianych i nadzwyczajnych *Niech prawo zawsze prawo znaczy, A sprawiedliwość – sprawiedliwość...*³¹.

Kacper Janus jest studentem prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, stypendystą rektora Uniwersytetu Warszawskiego w latach akademickich: 2022/2023 oraz 2023/2024, Ministra Edukacji i Nauki, a także Prezesa Rady Ministrów. Wyróżniony Nagrodą Samorządu Województwa Świętokrzyskiego „Talenty świętokrzyskie”. Odznaczony przez Prezydenta RP Medalem Stulecia Odzyskanej Niepodległości. Laureat wielu olimpiad i konkursów prawniczych. Współautor recenzowanych monografii naukowych oraz artykułów naukowych. Interesuje się prawem konstytucyjnym, prawem oświatowym – w szczególności systemem egzaminów zewnętrznych w Polsce i prawem administracyjnym.

Bibliografia

1. Akty prawne

Ustawa z 7.9.1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 750 z późn. zm.);

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.);

Ustawa z 6.9.2001 r. o dostępie do informacji publicznej (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 902);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 18.4.2002 r. w sprawie organizacji roku szkolnego (Dz.U. Nr 46, poz. 432, z późn. zm.);

Ustawa z 22.12.2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226 z późn. zm.);

Uchwała 1868 Senatu Uniwersytetu w Białymstoku z 27.4.2016 r. w sprawie warunków i trybu rekrutacji prowadzonej w drodze elektronicznej na jednolite studia magisterskie, studia pierwszego stopnia i studia drugiego stopnia w roku akademickim 2017/2018;

Ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2020 r., poz. 910, z późn. zm.);

---

³⁰ S. Trociuk, *Rozdział I Legislacja w stanie epidemii* [w:] *Prawa i wolności w stanie epidemii*, Warszawa 2021.

³¹ Tuwim J., *Modlitwa* [w:] *Kwiaty polskie*, Warszawa 1949.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 21.12.2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego i egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 2223);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 11.8.2017 r. w sprawie organizacji roku szkolnego (Dz.U. poz. 1603 z późn. zm.);

Ustawa z 2.3.2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. poz. 374, z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 11.3.2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. poz. 410);

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 20.3.2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz.U. poz. 491 z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 10.4.2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. poz. 657);

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 20.10.2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Edukacji i Nauki (Dz.U. poz. 1848 z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z 16.12.2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U., poz. 2314 z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z 17.8.2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. poz. 1525);

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z 1.8.2022 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 1644 z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z 23.2.2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 366 z późn. zm.).

2. Orzecznictwo

Wyrok TK z 2.4.2003 r., K 13/02, OTK-A 2003, Nr 4, poz. 28;

Wyrok TK z 16.1.2007 r., U 5/06, OTK-ZU 1A/2007, poz. 3;

Postanowienie WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 25.4.2012 r., II SA/Go 213/12, LEX nr 1146611;

Postanowienie NSA z 12.9.2012 r., I OSK 1901/12, LEX nr 1328727;

Wyrok NSA z 17.05.2018 r., II FSK 1353/16, LEX nr 2569601;

Wyrok NSA z 10.1.2023 r., II GSK 658/22, LEX nr 3503594;

Wyrok NSA z 12.4.2024 r., I GSK 621/20, LEX nr 3718831.

3. Źródła CKE i OKE

Centralna Komisja Egzaminacyjna – Informacja o egzaminie maturalnym przeprowadzanym w czerwcu 2020 r. (w terminie głównym); <https://oke.jaworzno.pl/www3/wp-content/uploads/2020/06/20200602-Egzamin-maturalny-2020.pdf> [dostęp: 20.5.2024 r.];

Centralna Komisja Egzaminacyjna – Informacja o egzaminie maturalnym przeprowadzanym w maju 2021 r. (w terminie głównym); https://cke.gov.pl/images/_KOMUNIKATY/20210421%20Egzamin%20maturalny%202021.pdf [dostęp: 20.5.2024 r.];

Centralna Komisja Egzaminacyjna – Informacja o egzaminie maturalnym przeprowadzonym w maju 2022 r. (w terminie głównym); https://cke.gov.pl/images/_KOMUNIKATY/20220422%20Egzamin%20maturalny%202022.pdf [dostęp: 20.5.2024 r.];

Odpowiedź Dyrektora OKE w Jaworznie na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z dnia 8.7.2022 r.; w zasobach własnych autora;

Odpowiedź Dyrektora OKE w Łomży na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z dnia 8.7.2022 r.; w zasobach własnych autora;

Odpowiedź Dyrektora OKE w Warszawie (znak: PAWE.0123.10.2022.EKZ) na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z dnia 12.7.2022 r.; w zasobach własnych autora;

Odpowiedź Dyrektora OKE w Łodzi (znak: PAWE.0123.01.IP.2022) na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z dnia 12.7.2022 r.; w zasobach własnych autora;

Odpowiedź Dyrektora OKE w Gdańsku na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z dnia 15.7.2022 r.; w zasobach własnych autora;

Odpowiedź Dyrektora OKE w Poznaniu (znak: OKEP-WOA 0123.13.2022) na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z dnia 15.7.2022 r.; w zasobach własnych autora;

Odpowiedź Dyrektora OKE w Krakowie na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z dnia 15.7.2022 r.; w zasobach własnych autora;

Odpowiedź Dyrektora OKE we Wrocławiu na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z dnia 19.7.2022 r.; w zasobach własnych autora.

4. Opracowania

Brzozowski W., *Prawna relewantność wyników egzaminu maturalnego. Glosa do wyroku TK z dnia 16 stycznia 2007 r., U 5/06*, PiP 2008, nr 7, s. 124-129;

Celuch M., *Placówki oświatowe w czasie pandemii koronawirusa. Współpraca szkoły z rodzicami*, Warszawa 2020;

Garwol K., *Polskie szkoły w czasie „pierwszej fali” pandemii koronawirusa SARS-CoV-2*, Dydaktyka Informatyki 16/2021, Rzeszów 2021;

Janus K., *Ocenianie postępów uczniów oraz laureatów i finalistów etapu centralnego konkursów i olimpiad przedmiotowych w świetle prawa*, Kwartalnik Edukacyjny 3/2023, Rzeszów 2023;

Kierznowski Ł., *Egzamin maturalny w Polsce. Analiza prawna*, Białystok 2016;

Kierznowski Ł., *Egzaminy zewnętrzne w latach 2015-2018 w świetle zasady zaufania do państwa i prawa*, Warszawa 2021;

Kisielowska M., *Multicentryczność systemu norm prawa administracyjnego*, ST 2013, nr 5;

Kurzępa J., Leszczyński K., Przybysz M., Kułyk P., Gorączkowska J., Szudra P., *Szkoła a pandemia*, Lublin 2022;

Kurzępa J., Leszczyński K., Przybysz M., *Uczniowie a pandemia*, Lublin 2021;

Łętowska E., *Multicentryczność współczesnego systemu prawa i jej konsekwencje*, PiP 2005, nr 4;

Pilich M., *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz, wyd. VI*, Warszawa 2015;

Piszko A., *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*, Warszawa 2018;

Pyżalski J. (red.), *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19*, Warszawa 2020;

Staszkiwicz-Grabarczyk I., *Edukacja w czasie pandemii Covid-19 w świetle aktów prawnych*, Rozprawy Społeczne 2021, Tom 15, Nr 2, Warszawa 2021;

Trociuk S., *Prawa i wolności w stanie epidemii*, Warszawa 2021;

Tuleja P., Czarny P., Florczak-Wątor M., Naleziński B., Radziejewicz P., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II*, Warszawa 2023;

Walc W. (red.), *Edukacja oraz działalność opiekuńczo-wychowawcza w czasie pandemii w Polsce*, Rzeszów 2022;

Zubik M., *Prawo konstytucyjne współczesnej Polski*, wyd. 4, Warszawa 2023.

5. Strony internetowe

Raport Najwyższej Izby Kontroli pt. *Funkcjonowanie szkół w sytuacji zagrożenia Covid-19*,
<https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/szkoly-w-czasach-pandemii.html> [dostęp: 19.06.2024],
Warszawa 2022.